

El naixement de la nostra força

Victor Serge

Traducció de Víctor Camarasa

1. La ciutat i nosaltres

Una roca abrupta domina la ciutat, esquerdant l'horitzó amb les seves masses anguloses. Unes construccions rectilínies la coronen amb una estrella irregular marcada, de fa segles, amb ferro roent sobre el rocam bru i farcida, sota els turons de falsa gespa, de construccions secretes. La ciutadella dona un significat negatiu a aquesta penya que podria ser, entre el blau transparent del cel, el blau més intens de la mar, les planes verdes del Llobregat i la ciutat, una joia primitiva singular. Fermesa, potència, impuls solidificat, expressió mil·lenària dels esquistos; plantes tenaces aferrades al granit, que l'estrenyen, se submergeixen en les seves esclotxes; arbres amb arrels obstinades que, a poc a poc, esberlen la pedra i n'asseguren, ja desfeta, una nova cohesió; perfils que dominen la muntanya, retallada o acariciada pels jocs de la llum... Ens hagués encantat aquesta penya que sovint sembla protegir la ciutat i que al vespre s'eleva en promontori sobre la mar –com una de les puntes d'Europa que s'endinsen en terres càlides banyades de mars d'un blau clar–, aquesta penya que allarga els horitzons fins a l'infinit. Si no hagués tingut allà dalt aquelles defenses ocultes, aquells canons vells amb la ciutat al punt de mira, aquell pal ridícul que sosté una bandera, aquells sentinelles muts vestits de color verd oliva, a les vores dels fossats. La muntanya era una presó: la ciutat

encadenada, l'horitzó barrat, amb una mena de traç negre, sota el sol més esplèndid.

Ens enfilàvem sovint pels camins que pugen a la fortalesa. Deixes enrere una avinguda asfixiant, d'antics carrerons grisos i arrugats com les faccions de les ancianes, l'olor de pols, d'olis, de taronges i d'humanitat dels barris baixos, i l'horitzó es va obrint a poc a poc, a cada passa s'aixeca al voltant de la roca. En una marrada es descobreix el port; el traçat preciós de l'espigó gairebé blanc a la dreta, com la flor blanca d'un nenúfar gegant assegut a l'aigua; les taronges apilonades en qualsevol banda, lluny, als molls, com enormes flors de sol caigudes vora la ciutat grisa; i els vaixells. Dues grans embarcacions alemanyes retingudes des de fa anys atrapen la mirada amb la seva immobilitat. Un veler de sis pals, amb totes les veles desplegades, empavesat de sol, s'acosta suaument al port des dels horitzons de la mar; la proa guarnida d'escuma lluent esquinça sense esforç una seda líquida sorprenentment blava. Parla d'uns altres horitzons, que entreveig de sobte, amb la temptació de tancar els ulls per contemplar-los millor. Egipte, les Açores, el Brasil, Uruguai, l'Havana, Mèxic, Florida, de quines altres parts del món venen aquestes veles daurades? Potser només de Mallorca. Cal que aquell vaixell tingui un nom antic de caravel·la, un nom de dona i de Mare de Déu quasi tan musical com un vers: *Santa María de los Dolores...* La columna de Cristòfol Colom es veu ara més amunt del port; l'home de bronze alçat sobre la ciutat i la mar saluda amb aquell gest el veler que s'acosta des d'un passat canviant, misteriós i ric com l'esdevenidor.

A la nit, la ciutat encara és més captivadora quan les avingudes i les places s'il·luminen, com fogueres tènues, fileres de perles molt més resplendents que les perles, estrelles

terrestres més candents que les del cel. De dia s'assembla massa a totes les ciutats d'Occident: agulles de catedral per sobre dels carrers antics, cúpules d'acadèmies i teatres, cases, palaus, «edificis» rectangulars foradats per innumbrables finestres. Un formiguer compartimentat on tota existència té un rectangle estret amb les parets enguixades o cobertes de paper pintat. Les ciutats a simple vista fan la sensació de la misèria. Es veu, des del moment que claves la mirada a les teulades atapeïdes que dibuixen onades immòbils, com aixafen i trituren infinitat de vides.

Des d'allà dalt descobríem l'esplendor de la terra. A la nostra esquerra, la vista se submergia en els molls, resseguia el golf repuntat de platges i tornava pel port a la ciutat; i les muntanyes d'un blau desdibuixat obrien els horitzons en comptes de tancar-los. La mar infinita ens venia a riure als peus, amb el lluentó d'escuma, sobre la sorra i els còdols. Planes, jardins, camps retallats regularment, tant a la terra com als registres cadastrals, carreteres vorejades d'arbrets i velluts de tots els tons de verd s'estenien a la dreta. A l'altra banda de la muntanya, a la gran vall de pendents suaus que semblava un verger. Unes muntanyes des d'on podíem, quan l'aire era pur, albirar els cristalls de neu pàl·lids d'un cim als confins del cel i de la terra, fent immensos tots els horitzons darrere nostre.

Però els ulls, després d'haver cercat pacientment el cim d'una neu llunyana o d'haver seguit una vela en la mar, retrobaven, sobre un pedestal de matolls, la boca d'un canó. Les nostres veus s'apagaven bruscament quan, en un revolt del camí, se'ns apareixia la vora nua, tota de gespa, d'un fossat de la ciutatella. Tots teníem a la boca el nom d'un afusellat. Ens aturàvem en alguns indrets des d'on descobríem les finestres de les casamates. En alguna banda d'aquesta

muralla, uns homes com nosaltres, amb qui sovint ens sentíem identificats, uns homes amb noms desconeguts per nosaltres, havien sofert la tortura. Quina tortura? No en sabíem res concret i fins i tot la manca d'imatges, l'anonimat dels torturats, els anys –vint anys!– espoliaven aquest record: només en restava una sensació roent i confusa de dolor per la justícia. Jo de vegades pensava que recordàvem la pena d'aquells homes com un recorda, després de molts anys o d'una onada d'esdeveniments, el que ha patit un mateix. O, encara millor, gràcies a aquesta idea tenia el sentiment de comunitat entre seves vides i les nostres.

Com ells –i com els vaixells que vàiem entrar algun cop al port– veníem de totes les puntes del món. El Chorro, més groc que un xinès però amb els ulls apaïrats, les temples planes i els llavis carnosos, tot un rialler discret, era a tot estirar mexicà: almenys li donava per parlar amb una admiració familiar d'aquell llegendari Emiliano Zapata que havia fundat una república social a les muntanyes de Morelos, amb els llauradors insurrectes, descendents dels antics pobles de pell de coure.

—La primera dels temps moderns! –declarava amb orgull el Chorro allargant la mà. I llavors vàiem que l'índex i el polze de la mà dreta ja no hi eren, sacrificats en un fosc combat per la primera república social dels temps moderns.

—Una mica més –deia– i m'hi deixo les parts. Un *pinche* mestís de Chihuahua quasi me les arrenca d'una mossegada...

—*¡Sí, hombre!* –afegia. I esclatava en una riallada sonora, perquè l'alegria de la victòria li vibrava encara dins del tors.

Venia bijuteria falsa al Paral·lel. Les noies de les viles veïnes –a les quals el Chorro emprovava grans arracades d'argent entre carícies càlides i rialles sensuals vora el coll,

que produïen el mateix calfred que un petó— el coneixien bé i s'esmunyien cap a ell entre la gent. Entre les parpelles portaven llargues mirades barrejades d'ombra i de foc.

En Zilz, un desertor francès, es feia passar per suís. En Heinrich Zilz, ciutadà del cantó de Neufchâtel. Ensenyava idiomes amb una seriositat senzilla, s'alimentava de farina, pasta i fruita, parlava poc i de forma pausada, vestia bé, cada nit es ficava al llit a quarts d'onze, un cop per setmana feia l'amor amb una noia de cinc pessetes, un bon preu, i menyspreava tranquil·lament els homes. «Caldrien segles per transformar-los i la vida és curta. Jo ja en tinc prou amb no ser, jo mateix, un tros d'ase.»

En Jurien i en Coet, l'un ros i l'altre castany, que es deien «germans» pel parlar parisenc idèntic, pels bigotis ben afaitats i pel caminar gronxat que compartien. Tots dos havien fugit de la guerra —l'un de les trinxeres del Mort-Homme, l'altre dels Vosges— pels Pirineus. Ara treballaven a les fàbriques al lloc dels que encara estaven matant-se, l'un clavava sabates i l'altre carregava granades que s'exportaven a França. Vivien en la satisfacció quotidiana d'haver sortit d'aquell infern. L'Oscar Lange, un noi prim i fort, pèl-roig d'ulls clars, que creien desertor d'un submarí alemany, era el seu millor amic. Li feien llegir per torns Kropotkin i Stirner. I el mariner, que només havia pensat a salvar la pell destinada a podrir-se en un taüt d'acer, va descobrir, gràcies a aquests dos, una nova font de força i orgull allà on s'havia instal·lat la covardia. Vam somriure en sentir-lo pronunciar per primer cop —sense el to pertinent— el mot «camarada».

També hi havia un rus atlètic i sensat, en Lejeune, un home ben plantat, elegant i mig canós que, de jove, s'havia anomenat Levieux; la Maud, la seva companya, una jove

desgastada, sense edat concreta, que tenia cos de múrria inquieta, un perfil gòtic, rínxols negres, gestos de gata una mica agitats; i el Tibio, el carter, amb un gran rostre imperial i un front alt, que estudiava l'art de viure i comentava Nietzsche en les seves cartes metòdicament distribuïdes als despatxos dels barris de negocis. Hi havia també el belga Mathieu, l'italià Riciotti, el fotògraf Daniel i els espanyols Salvador, Bregat, Andreu, Josep Miró, Eusebi, Cortés, Ribas, Santi...

N'érem ben bé quaranta o cinquanta vinguts de totes les parts del món –fins i tot un japonès, el més ric de tots, estudiant a la universitat–; i alguns milers a les fàbriques i tallers d'aquesta ciutat: camarades, és a dir més que germans. Segons la sang i la llei, germans per una comunitat de pensaments, costums, llengua i solidaritat. Cap professió ens era aliena. Teníem tots els orígens. Junts ens coneixíem quasi tots els països del món, començant per les ciutats de la feina i de la fam, començant per les presons. N'hi havia entre nosaltres que només creien en ells mateixos. Una fe vehement guiava la majoria d'ells. Hi havia canalles, però prou intel·ligents per no transgredir manifestament la llei de la solidaritat. Ens reconeixíem en la manera de pronunciar certes paraules i de llençar en la conversa una tirallonga sonora d'idees. Entre els camarades ens devíem –sense cap regla escrita, al primer que passés– la taula, el llit, l'asil i la pesseta que et salven en hores negres, el duro que et fa sortir del mal pas (però després, espavila). No ens vinculava cap organització, però tampoc n'hi havia hagut mai cap amb una solidaritat tan viva i segura com la nostra fraternitat de combatents sense líders, sense nom, sense regles i sense lligams.